

ПАТРІОТИЧНА ДОМІНАНТА В ПОЕЗІЇ АННИ САВРАНСЬКОЇ

Немченко Іван Васильович,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри

української й слов'янської філології та журналістики

Херсонський державний університет

ORCID ID: 0000-0003-3041-1313

Україна

Анотація. У статті розглядається патріотична лірика та ліро-епіка сучасної української поетеси Анни-Ванди Савранської (Ковтунович), яка домінує в її літературному доробку. До аналізу залучено твори про малу батьківщину авторки – Черкащину і про Україну в широкому історичному ракурсі: від княжої доби до теперішньої російсько-української війни.

Ключові слова: лірика, ліро-епіка, пафос, мотив, образ, символ.

Українська письменниця, журналістка, перекладачка, педагогиня, краєзнавиця, очільниця літературно-мистецького клубу «Барви» в Корсуні-Шевченківському Черкаській області Анна-Ванда Гнатівна Савранська (Ковтунович) відома своїми оригінальними поетичними збірками «Над шумками, над шумочками» (2019) та «У Корсуні над Россю» (2021), книжкою перекладів «І тече твоя душа в мою...» (2016), численними публікаціями в альманахах, антологіях, хрестоматіях, журналах і газетах, виступами в соціальних мережах. Є авторкою багатьох пісень, зокрема створених у співдружності з композиторами П. Лойтрою («А ви спитайте у Шевченка», «Рось-Русь», «Козачата», «Бузковий розмай», «Ласкавий дощ», «Провесінь», «Із вишні лист», «Плавають лебідки по Росі», «Зимова радість»), С. Калініченком («Черкащина – мій край»), В. Єлисеєвою («Сиві голуби»), В. Бувакою («А я осіння», «Осінь над Россю»), Г. Марченком («Милим надросянкам»). Чимало літературних текстів мисткиня адресує дітям. За книжку перекладів «І тече твоя душа в мою...» та творчі здобутки в царині поезії й прози Анна Савранська отримала Міжнародну Літературно-мистецьку

премію імені Пантелеймона Куліша (2019). Про її громадську діяльність та успіхи на ниві красного письменства йдеться в статтях В. Метелиці, І. Павлюка, О. Шеренгової, Н. Щербини та інших авторів, які підкреслюють багатогранність хисту талановитої корсунчанки. Так, на думку В. Метелиці, це письменниця «справжня, самобутня, сповнена великих творчих сил» [1]. Літературному доробкові цієї авторки було присвячено й нашу розвідку «Міфологема води в поезії Анни Савранської» [2] на матеріалі її дебютної збірки «Над шумками, над шумочками».

Метою даної статті є простеження патріотичного потенціалу в збірці Анни Савранської «У Корсуні над Россю» (2021). Оскільки тексти першої збірки поетеси «Над шумками, над шумочками» [3] повторено і в другій книжці, то всі посилання подаємо за цим пізнішим і значно розширеним виданням [4], яке сукупно репрезентує ліричний і ліро-епічний ужинок письменниці.

Патріотичний пафос пронизує весь доробок Анни Савранської. Живучи і працюючи в серці України – Шевченковому краї, у стародавньому місті Корсуні, заснованому ще в 1032 році князем Ярославом Мудрим, поетеса і словом, і ділом обстоює національні інтереси, утверджує в серцях сучасників гордість за величну історію невмирущої рідної землі. Патріотичні мотиви часто переплітаються в текстах Анни Савранської з філософськими, сатиричними, інтимними, пейзажними.

Історіософські розділи «Білі вежі», «Витязь-захисник», «Історії зернини» є серцевинними у книжці «У Корсуні над Россю» і засадничо готують читача до захопливої й повчальної мандрівки рідним краєм у часі та просторі, що розширюється не лише до формату всієї збірки, а й спонукає до нових пошукань і відкриттів на матеріалі минувшини й сучасності своєї Вітчизни. Наче на кіноекрані, оживають у ліричних рядках, переплітаються долі трипільців, берендеїв, росичів... Простежується в поетичному форматі генетичний код нації, що мала й поразки, і перемоги.

Вірші «Прадавній Корсунь», «Гортаючи століття», «Мій Корсунь – світла перлина», «Мій раю, мій краю билинний...», «Про що мовчать віки», «Застава над Россю», «Колискова бранки», «Прізвища» воскрешають трагічні й маєстатичні сторінки княжої епохи, що проектується на сьогодення. Авторка горда й щаслива тим, що рідний край, прекрасний і величний, має дивовижну здатність до відродження після тяжких випробувань («Не раз тебе палили / Й народу підрізали коріння» [4]), бо непереможний і нездоланий у віках. Образ каміння на берегах споконвічної Росі асоціюється з твердістю й непохитністю сердець патріотів: «Граніти досі не втрачають сили» [4]. Промовистим є одне з численних поетичних звернень до рідного Корсуня, сповнене прозорі символіки: «О місто славетне і мужнє, як витязь, / Ти звикло ніякій біді не коритись, / Сміливо стрічало ворожі навали, / Віками тримало і плуг і забрало» [4]. Письменниця вірить у світле майбутнє свого народу – ратая і ратника.

Одним із улюблених образів у поетичному світі Анни Савранської є росич, символ тисячолітнього державного буття України. Це не просто пам'ятник на корсунській землі, це споконвічний захисник рідного краю від ворожих навал, який увібрав енергію мільйонів мужніх сердець різних епох – від часів Ярослава Мудрого до сьогодення. Цей мотив авторка варіює в цілому ряді поезій «Рось-Русь», «У Корсуні моєму будь як вдома!..», «Біля кам'яного росича», «Витязь на розпутті», «На варті», «Витязь на острові». Вірші єднає наскрізний образ росича – незмінного й надійного стража Руси-України: «Нехай піднявся сам-один цей витязь на горі Зеленій, / Та кожен бачить – він герой, ось тут його блокпост південний. / Він справжній велет із казок, за всіх героїв дужчий, вищий. / Меча не взяв, але стрімке в руці для стяга ратовище. / Убрався в лати і шолом – бронезилет і каску давні...» [4]. З відродою відзначає поетеса, що риси стародавнього лицаря проглядаються в сучасних поколіннях, які не зраджують патріотичному обов'язку: «Слава і хоробрість з тих далеких пір / У серцях гарячих не вмира, повір!» [4].

Козацька епоха в долі рідної землі постає в межах книжки насамперед у перейнятій героїчним пафосом «Пісні Славка Морозенка про другу переможну битву війська Богдана Хмельницького у 1648 році під Корсунем». Анна Савранська в дусі народного епосу передає масовість виступу предків-земляків проти своїх гнобителів: «Наша сила безмежна, наша сила у гніві. / Військо повниться славне, наче річка у зливу. / Нас покликала слізною Україна, як мати, / Годі, годі над нами ворогам панувати» [4]. Одержимість і подвижництво, жертвність і відвагу борців за волю авторка підкреслює характерними заувагами, пісенними повторами: «Уклонімося, браття, нашій спаленій хаті! / Ми йдемо на загибель – стережіться, трикляті!», «Ми йдемо на загибель – кров скипіла гаряча», «Ідемо ми за Хмелем, ой за Хмелем Богданом, / Визволяти Вкраїну, на віки Богом дану» [4]. Поетеса вміло послуговується фольклорною орнаментикою при змалюванні батальних сцен, насичуючи текст красномовними перифразами: «І бенкет розпочався – погуляли ми вільно, / Досхочу розливались там кривавії вина. // Роздавали ми щедро українські гостинці, / Звідусіль оточили й пригощали чужинців. / Наші списи тріщали, затупились шаблюки, / Напилися заброди і вина і багнюки» [4]. Як натяк на майбутні війни, які не обійдуть українців – людей миролюбних, але й здатних завжди дати відсіч будь-якому загарбникові, звучать слова-застереження цієї ліро-епічної пісні: «У високому небі ворон голосно криче. / Вірну шаблю ховати рано, рано, козаче!» [4].

Мотив пам'яті єднає твори козацької тематики з нашою сучасністю (вірш «На Козацькій могилі», подорожні нотатки «Преміальний тур на Чигиринщину...», фрагмент «Мати Україна-Русь» із поеми «Наша мова про козацтво»), адже в оспівуваному Анною Савранською краї «кожен камінь свободою марив» [4]. Авторка звертається до величних постатей Максима Залізняка й Тараса Шевченка, героїв Холодноярської республіки – Василя Чучупаки, Івана Деркача, Костя Блакитного, Івана Петренка, Герасима Нестеренка-Орла. Історія рідної землі надихає співвітчизників на служіння національним та загальнолюдським ідеалам, спонукає до суспільної активності,

до самовдосконалення: «Тут і сам набираєшся духу, / Щоб долати брехню і розруху!» [4].

У циклі «Солдатам Другої світової» («Пам'ять», «Коли місто засвітить каштани...») авторка віддає данину шани воякам-землякам, що самовіддано боронили рідну землю від гітлерівських загарбників: «Хто тут вижив, а хто поліг, / Захищаючи свій поріг, – / В цьому краї усі путі / Бережуть ваші кроки святі» [4]. Пекучий досвід війни отримують ветерани різних поколінь і часів, а вдячні нащадки не забувають у шані й скорботі схилитися біля меморіалів «над списком загиблих солдат» чи над безіменними могилами героїв.

Ліричний цикл Анни Савранської «Війна на порозі», викликаний смертельним протистоянням між незалежною Україною та сучасною російською псевдоімперією Путіна, увібрал вірші «Листи на фронт», «Солдат», «Боець повертається з відпустки», «Оберіг», сповнені болу й тривоги, гордості й надії. Обігруючи подібність звучання слів, рідних для дитини, що пише лист на фронт, ледве навчившись виводити букви («ТАТО – АТО»), авторка підкреслює єдність українців у бажанні перемоги над ворогом-нелюдом: «Ми тепер – одна родина, / І наша доля – Україна» [4]. Просто й проникливо звучать ліричні звернення адресантки до українського вояка, котрий захищає і свою країну, і весь цивілізований світ від московської нечисті: «Солдате, славний мій герою! / Я так пишаюся тобою, / Ти захисник, мій старший брате, / Козак нескорений, солдате. / Тобі малюю щире серце – / Твій оберіг в жорстоких герці» [4].

Патріотичні нотки властиві й пейзажній та інтимній ліриці Анни Савранської. У десятках творів героїня кожною клітинкою свого організму, всіма фібрами душі відчуває єдність із рідним простором, де кожна деталь незабутньо дорога серцю («Камінці на Росі», «Берег дитинства», «Росі», «Як зернина, закинута в щілину в скелі...», «Тут наче в дитинстві – у раю...», «Перша пісня», «Витоки», «Росяний край», «У Корсуні», «У шумках», «Вербова сестричка», «Диво над Россю» та ін.). Ця природна причетність до

всього довколишнього, бачення того, що не кожному дано спостерегти, привносять до віршів Анни Савранської особливий чар. Її метафорика полонить своєю первозданністю, як-от у малюнку «Провесінь»: «... Народжується в пролісках / Джерело – душа землі. / Аж до серця піднімається / Життєдайний подих трав. / І любов до нас вертається / Білим лебедем на став» [4].

Щиро й невимушено сплітаються в ліричні рядки численні освідчення поетеси в любові до кожного куточка рідної землі, до людей, до природи. І ця любов для неї як кисень, як можливість жити, дихати, творити. «Шкода, шкода – я не художник, / І на цупкому полотні / Увіковічити не можу / Усе, що дороге мені» [4], – сумує авторка. Але художнє слово дає можливість передати цю безмежну любов, ці патріотичні поривання. У найрізноманітніших виявах, нюансах, відтінках. І поетеса не втомлюється говорити про це. І кожного разу – по-іншому. У розділі «Рідні куточки» фіксуються хвилюючі миттєві емоції від зустрічей із призабутими місцями («Ще лишилось пів кварталу», «Чумацький шлях проліг навскіс...», «Моя дорога зі школи», «Будинки ще можна впізнати...», «Старий міст», «Корсунка» та ін.). Сумовиті нотки чергуються з жартівливими, як-от у замальовці «Білка на Корсунці»: «На струмочку через міст / Скаче білка – довгий хвіст. / Цей місток жовто-блакитний / До вподоби білці спритній. / Як засвідчує ця фотка, / Наша білка – патріотка!» [4]. У вірші «Нас обіймає Рось» героїня перебуває в екстатичному стані від близькості з рідною природою та своїм обранцем, якому так само дорогі її цінності та святині: «Кохані очі, яскраві бризки – / Ріка чарує, і щастя близько. / Шумки-шумочки нам не забути, / Як двом поточкам, нам разом бути!» [4]. Цей же пафос закоріненості в простори отчого краю, що відтінюється відчуттям щастя на хвилях обопільного кохання, переймає ліричну баркаролу «Човен серед річки»: «...Зорі / Пливуть в безмежність серед неба і води. / А ми малесенькі і рідні назавжди, / І душі світлі, і думки прозорі. / Нас двоє у човні посеред неба. / Ми в Бога на долоні – слів не треба» [4].

Патріотичні позиції Анни Савранської засвідчуються численними поезіями екологічної проблематики. Авторка невтомно б'є на сполох, скликаючи захисників природного середовища до активнішої діяльності для порятунку довкілля від людської бездумності та псевдогосподарювання. Особливо болить поетесі доля річки її дитинства Росі («Річка плачу», «Ріка доживає», «Люби цю річку», «Вода – жива», «Зарегульована ріка», «Проект», «Як тебе захистити?»). Тож із публіцистичною гостротою, властивою її видрукам у періодиці як журналістці, Анна Савранська й у віршах виносить присуд нищителям цієї водної артерії, з якою пов'язаний процес зародження й становлення української державності: «Де засмічено, захімічено – / Задихається річка враз. / Рось замучена, Рось скалічена. / Й напувати ще мусить нас!» [4]. Риторично звучать болючі питання не одного десятиліття, до яких лишаяються байдужими суспільні верхи: «Та як без річки, без води? / І хто ж у руки візьме, врешті, віжечки / І нажене од наших хат / Отой зажерливий лихий олігархат? / І, врешті, станемо на бій з босою, / Що силу і з ріки, і з нас висотує? // У воду глянь: що за один? / Яким відбився в пам'яті у вічності?» [4].

У розділі «У містечку» Анна Савранська з такою ж принциповістю й послідовністю обстоює стародавній Корсунь, доля якого залежить часто від примх спритних ділків («Скарб міста», «Любити місто – це любить людей», «Чие місто», «Наше місто»). Поетесі щиро «хочеться, щоб у віки / Від нас пішов цей скарб пречистим», а ще як заклинання наголошується в книжці: «Нехай загарбницька нога / Сюди ніколи не ступає» [4].

У поезії «Скарби» Анна Савранська дохідливо пояснює своєму уявному юному читачеві, що ніяке золото світу не замінить принад материнської землі, де «скарби на кожному кроці, / Тільки придивляйся та шукай, / Тільки вчися в сонця на уроці / Знати і любити рідний край» [4]. Людина та батьківщина, наголошує авторка, є нерозривними поняттями. І край «рідний не тому, що найгарніший, / Що найкращий у віночку рік, / А тому, що тут живеш, і – більше: / Він живе в тобі. І це навек» [4].

У кожного письменника є свої духовні вчителі з-поміж митців-попередників. Як свідчить збірка «У Корсуні над Россю», для Анни Савранської такими дороговказами в житті й творчості були і залишаються Тарас Шевченко, Іван Нечуй-Левицький і Василь Симоненко – національні світочі з різних епох, що стали для багатьох символами українського світу. Кобзареві авторка присвятила вірші «А ви спитайте у Шевченка», «Шевченків край», «Каштан Шевченка», «Я живу у Шевченковім краї», лейтмотивною в яких є думка про нерозривність геніального співця та його багатостраждальної, але нескореної батьківщини: «...Відкрилась поету від Бога, / Наче пісня, душа України» [4]. Про Івана Нечуя-Левицького йдеться в поезіях «Біля Росі», «Уклін Нечую», «Ріка голубить скелі й щедрю ниву...». Авторка звеличує видатного письменника-класика і пристрасного публіциста за те, що «боровся все життя до скону» за права української мови та культури. Поезія «Біля кам'яного росича» з підзаголовком «З думкою про Василя Симоненка» проводить паралель між патріотичними діями різних сторіч. Легендарний шістдесятник, якому за незламну українськість радянські міліціонери відбили нирки й тим спровокували передчасну смерть, вивищується в уяві Анни Савранської як велет духу на тлі тисячоліть. Йому ж присвятила авторка поезію «Прощання».

Рідний Черкаський край, оспіваний письменницею в багатьох віршах, нерідко оприявнюється, конкретизується в поетизованих постатях сучасників. Це зокрема персонажі циклу «Землякам», люди різних професій, смаків та уподобань. Але всіх їх єднає любов до України, незгасне бажання принести побільше користі громаді – своїм хистом, уміннями, досвідом («Лицар-благодійник міста» Вільям Петрович Курінний», «Поета тихий голос. Василю Бур'яну», «Валентині Геніївні Антонюк», «Чорному козаку, сотнику Роману Боровику», «Йшов учитель собі по трасі. Станіславу Двірняку», «Вікторія Єлісеєва», «Олена Кавандіна», «На художній виставці. Експромти» та ін.). Ось лише один із них Вільям Курінний: «Дивує туристів, / Експурсії пляжем веде кам'янистим. // Формує басейни і чистить скребками / Шорсткі валуни із

крутими боками, / Визбирує скло, що розбили п'яниці, / Вирубує стежку в парку до криниці... // «Директором пляжу» працює в охоту, / Ушив собі грижу – й мерщій за роботу! / Колишній учитель і тренер студентів, / Він творить добро і не жде компліментів» [4]. Поетеса щаслива тим, що доля зводить її з багатьма такими чудовими відкритими людьми, патріотично налаштованими, діяльними, небайдужими. Це запорука того, що й «у Корсуні над Россю» та й у всій Україні все буде гаразд.

Список використаних джерел

1. Метелиця, В. (2019). Любов – то натхнення Анни Савранської. *Надросся*. 17 січня. 5.
2. Немченко, І. (2021). Міфологема води в поезії Анни Савранської. *International scientific and practical conference Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges: April 23-24, 2021*. Chestochowa, (1), 143-146.
3. Савранська, А. (2019). *Над шумками, над шумочками: вірші*. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. В.
4. Савранська, А. (2021). *У Корсуні над Россю: поезії*. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. В., 2021.
5. Щербина, Н. (2007). З нею просто і цікаво. *Корсунь*. 1 червня. 2.

The patriotic dominant in the lyric of Anna Savranska

Nemchenko I.

Немченко І.В. Патріотична домінанта в поезії Анни Савранської. *Grail of Science / Грааль науки: Міжнародний періодичний журнал*. 2022. № 17. С.260-265 /за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції / III CISP Conference «Science of post-industrial society globalization and transformation processes» / 22.07.2022 • Вінниця, UKR - Відень, AUT. Дата публікації: 22.07.2022. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/22.07.2022>.